

השתא דאמרי רבנן לא נקריב, אי נקריב לא מרצי [דף ע"ג:] הרב שגיב אלטמן

- א. בירור האם תק"ח שהפסול אינו בטל ברוב מועילה לפסול אפילו דיעבד, כשעבר והקריב, או שבדיעבד אזלינן בתר דין תורה שבטל ברוב
ב. אמאי אינו פסול לכו"ע משום דהוי דיחוי אחר שחיטה
ג. לא הורצה מדאורייתא או מדרבנן

וכמחצה על מחצה דמי וליכא למיסמך ולמימר מרובא פריש]. אמר רבא, השתא דאמרי רבנן לא נקריב, אי נקריב לא מרצי. איתיביה רב הונא בר יהודה לרבא: חטאת שנתערבה בעולה ועולה שנתערבה בחטאת, אפי' אחת בריבוא - ימותו כולן; במה דברים אמורים - בכהן נמלך, אבל בכהן שאין נמלך, עשאן למעלה - מחצה כשר ומחצה פסול, למטה - מחצה כשר ומחצה פסול, אחת למטה ואחת למעלה - שניהן פסולות, שאני אומר: חטאת קריבה למעלה ועולה קריבה למטה. אלא, הא כמאן דאמר בעלי חיים נדחין, הא כמאן דאמר בעלי חיים אינן נידחין וכו'.

במשנה (דף ע:): "כל הזבחים שנתערבו בחטאות המתות או בשור הנסקל, אפילו אחת בריבוא - ימותו כולן". ובגמרא (ע"א:): "ה"ק כל הזבחים שנתערבו בהן חטאות המתות או שור הנסקל, אפילו אחד בריבוא - ימותו כולן" וכו'. ולקמן (ע"ב): שאלו בגמ': "וניבטלו ברובא וכו' רב אשי אמר אפילו תימא רבנן, בעלי חיים חשיבי ולא בטלי וכו'. ובהמשך (ע"ג:): הוסיפה הגמ' להקשות "נכבשינהו דניידי [פרש"י: יכוף אותם שינודו, דלא ליהוי קבוע] ונימא כל דפריש מרובא פריש. אמר רבא: גזרה וכו' משום קבוע [רש"י: דלמא אתי למימשך ולמיסבינהו חד חד כי לא נידי דה"ל קבוע

א. בירור האם תק"ח שהפסול אינו בטל ברוב מועילה לפסול אפילו דיעבד, כשעבר והקריב, או שבדיעבד אזלינן בתר דין תורה שבטל ברוב.

מחטאות המתות, או שור הנסקל, אפילו אחד ברבוא כולן ימותו לפי שבעלי חיים חשובין הן ואינם בטלין. ואם הקריב הורצה, שאין בעלי חיים נדחין. והיינו לדידן דקיי"ל דאין בעלי חיים נדחים, לא קיי"ל כרבא דלא הורצה, אלא כדין המשנה בתמורה הנ"ל.

ואע"ג דמדרבנן אסורים כל השוורים

בסוגיא מבואר שרבא הוזהק לדין 'דיחוי' לומר שלא הורצה בדיעבד וכן פרש"י ד"ה אי מקריב לא מרצי - "דאידיחי ליה מדרבנן וכו' ". ואה"נ דלמ"ד אין דיחוי בבע"ח, אם עבר והקריב הורצה וכדין המשנה בחטאת שנתערבה בעולה. וכן פסק הרמב"ם לכאורה, בהלכות פסולי המוקדשין פרק ו' הלכה א': "כל הזבחים שנתערב בהן אחת

1. דמדאורייתא בטל ברוב, דהא דדבר שבמניין ובעלי חיים אינם בטלים היינו מדרבנן, וכמו שכ' התוס' ע"ג: ד"ה 'אמר רבא'. וכן מבואר ברש"י ד"ה 'אי מקריב', שכתב: "ואידיחי ליה מדרבנן" (ועיין לקמן הערה ב') וברמב"ם הלכות מאכלות אסורות פט"ז הי"ט. ועיין משנה למלך הלכות מעילה פי"ו הי"ו.

פרקא דתערובות, דבעלי חיים חשיבי ולא בטלי. אבל מדאורייתא חד בתרי כיון דלא ידיע דכתיב אחרי רבים להטות. הילכך אם הקריב הורצה דאין בעלי חיים נדחין.¹ הרי דהמרכה² מהמער³ ק"ס ל דכיוון שאין איסור התערובת אלא מדרבנן, מרצה בדיעבד וכמבואר ג"כ בקרי"ס.

והנה מרש"י ד"ה 'אי מקריב' יש ללמוד לכאורה שלא ס"ל כן, אלא מצד עצם הפסול דאינו בטל היה לנו לפסול דיעבד, ולכן נדרש לפרש הסוגיא שתלתה ב'דיחוי', דמיירי באופן שהקריב גם כשרים בוודאי. שכן כתב בסוף הדיבור שם: "ואע"פ שהכשרים שבהן ראויין להקרבה, הואיל ונדחה מלהקריב לכתחילה מחמת הפסולין המעורבין בהן נדחו לגמרי וכו'". וכן בד"ה 'מחצה כשר ומחצה פסול', גבי הקושיא מהמשה דחטאת שנתערבה בעולה, כתב: "וה"נ הכשירין ירצו".

וכן כתב האור"ש בהלכות מאכלות אסורות פרק ט"ז הלכה ז' ד"כוונת הגמרא, דאם הקריב כל הקרבנות הכשרים עם הפסולים, אף על גב דהקרבנות הכשרים הקריב כדין, בכ"ז כיון דלא ראויין לכתחילה להקרבה המה דחויין". וכן כתב בהלכות מעשה הקרבנות פרק ט"ז הלכה ב', לפרש דברי הרמב"ם הנ"ל דאם הקריב הורצה, דמיירי בהקריב כולם. וז"ל: "כתב שם רבינו שאם עבר והקריב הורצה, שאין בעלי חיים נדחין (בפ"ו מפסוהמ"ק) וכוונתו אעפ"י שלא הניד אותן רק הקריב כולן, א"כ הכשרים נקרבו כדין".² [ויש להקשות דאי בהקריב אחד, פסול מצד

שנתערב בהם פסול בהקרבה, דבע"ח חשיבי ולא בטלי, צריך לכאורה לומר דמ"מ בעבר והקריב לא העמידו חכמים את פסולם אפילו דיעבד, וכמו שהוא בהרבה דינים דרבנן שבדיעבד כשר. ועל כן דיעבד אין לפסול אלא מצד דין 'דיחוי' שחל על כל התערובת כולה, שלא היתה ראויה להקרבה. ואע"פ שמאחר שהאיסור הקרבה כאן אינו אלא דרבנן, יוצא ממילא שגם ה'דיחוי' אינו אלא מדרבנן, ואם כן גם בזה היה לנו להכשיר בדיעבד כמו בעצם הפסול, י"ל שהחמירו חכמים יותר בדין 'דיחוי' כיוון שדומה לכל 'דיחוי' דאורייתא וכעין דאורייתא תיקנוהו כפסול מוחלט ואפילו בדיעבד [ועוד יש לדון ולומר דפסול דרבנן מועיל לדחות את הקרבן אף מדאורייתא אחר שסו"ס אינו ראוי, ונרחיב בזה בס"ד בהמשך].

שיטת הסוברים שתק"ח שהפסול אינו בטל, אינה לעיכובא

ובדרך זו ביאר במרכבת המשנה, על הרמב"ם שם, שכתב הטעם דהורצה: "דדין קבוע דרבנן, ודבר תורה הורצה דבטל ברוב". וכן במעשה רוקח שם כתב: "בדיעבד בכל גווי הורצה, וידוע דשאני גבוה מהדיוט כמ"ש התוס' ז"ל בתחילת הפרק עיין עליהם, ותו דאין זה אלא מדרבנן וכמ"ש המבי"ט ז"ל".

וז"ל המבי"ט בקרית ספר הלכות פסוה"מ פרק ו': "כל הזבחים שנתערב בהן אחד מחטאות המתות או שור הנסקל אפילו אחד בריבוא כולן ימותו, משנה בזבחים ריש

2. אמנם ברש"י ד"ה 'אי מקריב', מובא בסוגריים [ונראה דאינו מדברי רש"י אלא הגהת תלמיד, וכמו שצויין בצד הגיליון שבדפ"י אינו, וכ"כ בשטמ"ק אות י"ז]: "ני"ל מדאורייתא בשעת קביעותא לא חזו עד דניידי וגזרו ביה רבנן משום קביעותא והווי להו דחויין מן התורה. ומתניי אפילו הוכרו לבסוף אסורין הואיל ונדחו ושוב אין חוזר. (ור' אמר לי דהאי קבוע אינו דין מן התורה כמחצה על מחצה אלא א"כ ניכר האיסור כל שהן) דמגו דאחד דמינכר ילפי

לנו לפסול כולם, שהרי מדרבנן כולם פסולים בשווה ומדאורייתא הרי גם הפסול עצמו בטל. אלא ע"כ צ"ל שחכמים לא פסלו כל התערובת אלא רק תיקנו שיהיה האיסור עומד במקומו ואינו בטל וחזר הכל לדין ספק. וכן מבואר באמת בדברי האו"ש הנ"ל בהלכות מאכלות אסורות שם, וגם בירר שם שאע"פ שאם כן כל פרט אינו קרב רק מחמת חסרון ידיעה ואין בו בהכרח פסול בגופו, מ"מ גם בכה"ג שיך 'דיחוי'. וז"ל: "ומספיקא כיון דלא בטיל האיסור על כרחך על כל חדא אמרינן זה הוא הטריפה, כיון דלא בטיל האיסור, ותו הוה האיסור כמו קבוע, דהוי כמחצה על מחצה... וזה נראה ברור דאם אתי אליהו קמן ויאמר זהו האינה טריפה ודאי דהוי דחוי להקרבה, כיון דמתחלה לא היתה ראויה להקרבה, שמא יקריב גם הפסול". ואם תאמר כיון דלא הוי 'דיחוי' רק מחסרון ידיעה, שלא נודע לנו מי הכשר, ואם היה ידוע לנו עפ"י אליהו מעולם לא היתה דחוייה, א"כ הוי 'דיחוי' בטעות ולא הוי 'דיחוי'. דרך בהקריב כולן, דהשתא ג"כ אינו ידוע אמר רבא דלא מרצה, דבאופן שלא יתברר הספק הוי דחוי

עצמו אף בלא דיחוי, מה הוכרחו בגמ' לתרץ דרבא מיירי אפילו בהקריב כולם וס"ל דבע"ח נידחים. הוה מצי למימר דרבא מיירי בהקריב א' ולכן פסול משום הפסול המעורב והמשנה מיירי בהקריב כולם. אלא ע"כ דפשיטא לגמ' דגם בהקריב א' לא פסל רבא אלא משום 'דיחוי'. ויש ליישב ע"פ מש"כ הנצי"ב במרומי שדה כאן, דהקשה מנ"ל לרבא דמתניתין ס"ל בע"ח נידחין. ותירץ ע"פ שיטת השאלות דאע"ג דגזרו שלא לעשות כל דפריש, מ"מ אם פרש מאליו שרי. ואם כן מתניתין דאמרה ימותו כולם, דמשמע שאין כלל תקנה, ע"כ היינו משום 'דיחוי'.

אמנם לדרך זו- דהפסול המעורב פוסל אף בדיעבד ורק מכיוון שהקריב בודאי גם את הכשר, נזקק רבא לפוסלו משום 'דיחוי' - צריך לומר דהתערובת שמעורב בה איסור שאינו בטל מדרבנן אינה נאסרת בשם איסור כללי ודאי החל על כל פרט ופרט, אלא כל פרט ופרט בה נדון בדין ספק, שמא הוא האיסור. דאם לא כן מה הועלנו במה שקרבו כולם, סו"ס כיוון דאמרינן דהדין דרבנן דאינו בטל מועיל לפסול, אף בדיעבד יש

לה". ומשמע שמעמיד את הסוגיא שאסרה משום 'דיחוי', שהיינו לרבנותא. דאף בהוכרו לבסוף האסורין, ואם כן השאר כשרים וודאי, פסול משום דיחוי. ולפי"ז י"ל דגם מצד התערובת אסור כשלא הוכר, אף בלא דין דיחוי. אבל מסתבר שדווקא לפי הסברא שכתב שהאיסור בתערובת הוא מדאורייתא הוא דהוצרך לדחוק בסוגיא דמיירי בהוכר (ובדאורייתא וודאי עצם הפסול פוסל אף דיעבד ואין צריך לטעם דדיחוי). אבל למאי דקיי"ל דאינו אלא מדרבנן, וכמסקנת הדברים ברש"י, ג"כ יפרש כפשוטו בלא הוכר, ומצד איסור התערובת לא היה נפסל דיעבד. ובפרט שי"ל כמו שכתב הקרן אורה (וכדלקמן) דדווקא אם האיסור הוא מן התורה שיך לומר שהוכר אח"כ ואעפ"כ אסור מדין דיחוי. אבל באיסור דרבנן לא מסתבר לומר דבכה"ג דנמצא שהיה בו היכר כל הזמן, מ"מ הוי דיחוי. ואף בדאורייתא, עיין או"ש הלכות מאכלות אסורות פט"ז ה"ז, שהקשה ד"כיון שהוכרו הרי נמצא דהיה כאן סימנים או טביעת עין להכירו, א"כ הוי כאילו לא היה מעורב כלל, דלהיודע הסימנן שלהן לו לא נתערבו מעולם, כיון שהיה לו במה להכירן וגדולה מזו אמרו בתמורה (דף כ"ב ע"ב) אבודה ממנו ומרועה, ואחד בסוף העולם מכיר בה, תיקו" ע"ש ובאו"ש הלכות מעה"ק פט"ז ה"ב.

ס"ק ס"ד וס"ק ס"ט, דלדעה זו חשבינן כל אחד מהם כאיסור ודאי. ועיין שם ס"ק ס"ד. ובפמ"ג שם בשפתי דעת ס"ק נ"ב כתב: "דדבר חשוב, חז"ל נתנו עליו דין קבוע... אם כן הוה כמו תערוכת חד בחד ומש"ה תערוכת האחת הוא כולו איסור כמו שיתבאר בקונטרס הספיקות דחד בחד חשיב כגופו של איסור".

הרי דלדעת הרמב"ם ודעימיה, הדין שתקנו חכמים שאיסור חשוב אינו בטל, משמעותו היא איסור ודאי מדבריהם על כל פרט ופרט בתערוכת.

אמנם ר"ת והרשב"א (תה"ב ב"ד ש"ב, כד.) ס"ל דאיסור חשוב שנתערב ונפל מתערוכת זו לתערוכת אחרת - התערוכת השניה מותרת. וכ' הש"ך (שם, סק"ג) והגר"א (ס"ק כ"ט) שכן דעת ר"ת פ. ולשיטתם י"ל שתקנת חכמים בדבר חשוב שאינו בטל אינה תקנה לאיסור מדרבנן את כל התערוכת, אלא רק העמדת האיסור במקומו וממילא איסור הכל מדין ספק. אבל לא חל שם איסור ודאי על כל פרט מן התערוכת הראשונה.³ ועכ"פ חזינן דלדעת הרמב"ם י"ל דאם הדין דרבנן דהאיסור אינו בטל, מעכב אף דיעבד,

מהקרה לגבי מזבח, אבל בכה"ג שנתברר הספק ע"פ אליהו הוי 'דיחוי' דמעינקו רק בטעות, ולא שמיה 'דיחוי', זה אינו וכו'". ועיין מרומי שדה דף ע"ז: על תוס' ד"ה 'הא', שכתב דאם הקריב כולן הורצו, "שהרי לא נתהפכו להיות כולן איסור אלא שחוששין לכ"א שמא הוא האסור. ובזה מיירי הרמב"ם ז"ל שכתב אם הקריב הורצה, ור"ל כולם וכו' אבל באמת אם הקריב אחד, לעולם לא הורצה".

מיהו נראה דסברא זו במחלוקת שנויה. שדעת הרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות פט"ז ה"י, ויש הסוברים דכן דעת ר"י (כן הוא בהגהות מימוניות על הרמב"ם שם, ס"ק ה'). ועיין חידושי הגהות על הטור סי' ק"י, סק"ד) וכן פסק השו"ע יו"ד סי' ק"י ס"ח - דדבר שאינו בטל מחמת חשיבותו שנתערב ונפל חד מתערוכתו לתערוכת אחרת, הכל אסור. וטעמם משום שהתערוכת הראשונה שנתערב בה האיסור שאינו בטל, חשובה כולה איסור ודאי. ועל כן מה שנפל מתערוכת זו לתערוכת אחרת גם הוא אינו בטל. עיין ביאור הגר"א שם ס"ק י' וס"ק ל"א, ובכרו"פ ס"ק כ"ג. וכ"כ שם בערוה"ש

3. ועיין ש"ד שם ס"ק נ"ב, ולפי דבריו אולי י"ל גם בדעת הרמב"ם כן. ומאידך י"ל שגם לדעת הרשב"א, כל התערוכת הראשונה חשובה ודאי איסור מדבריהם, שמשמע לכאורה דגם לרשב"א בעינן רוב בתערוכת השניה ולא סגי במחצה על מחצה אע"ג דלשיטתו שרי בכה"ג משום ספק ספיקא (עיין פרישה שם ס"ק כ"ה. ועיין סמ"ג מצות לאוין סימן ק"מ-קמ"א, הובא בב"י סו"ס נ"ז). וצ"ל שהטעם הוא בדומה למה שכתב בתורת הבית שם לבאר למה צריך רוב בתערוכת הראשונה ולא סגי בחד בחד לצורך ההיתר דספק ספיקא, דהיינו משום "דכל שנפל כאן איסור בודאי וליכא רוב היתר, הרי אנו רואין כל אחד מאלו כגופו של איסור וכו' " עיי"ש. וכמו כן בכה"ג דבטל ברוב מן התורה ורק מדרבנן אמרו דאינו בטל, י"ל שרבנן נתנו בו דין קבוע ואסורה כל התערוכת. רק שלרשב"א בכה"ג דאינו בטל מדרבנן אין דין חשיבות על כל חד וחד כעיקר האיסור אלא דין איסור דרבנן בעלמא דבטל ברוב ככל האיסורים ורק מצד זה חולק על הרמב"ם. אבל לא בעיקר הסברא שכל התערוכת הראשונה אסורה בכל פרט ופרט באיסור ודאי. אמנם בב"י שם ד"ה "ודווקא שתערוכת הראשון" כתב בדעת הרשב"א דלא בעינן רוב בתערוכת השניה. שמצד האיסור דאורייתא שנתערב מעיקרא דאמרינן שאינו בטל, שרי מדין ספק ספיקא. ויש להאריך הרבה בכל זה אך אין כאן מקומו.

"דכיון ששחטן והמה פסולים לזרוק אותן על המזבח, א"כ תו נדחין, דשחוטין נדחין" ותירץ דכיון דהטעם דאינן בטלין ברוב הוא משום שבע"ח חשובין הן ולא בטלי, הרי כיון דנשחטו תו בטלה חשיבותן, כמו אגוזים שנתפצעו והוי ראויים לזריקה. עיי"ש. ומעתה בכל אחד ששחטו להקריב יש לנו להתירו מדין ביטול ברוב ואין בו שם צד פסול להקריבו (שלכן אין בו עתה דיחוי), ואם כן אפילו בהקריב אחד כשר ואמאי הוצרך

לא מהני אף אם יקריב את כל השוורים, שסו"ס כולם אסורים כגופו של איסור ומאי שנא. ואם כן שפיר הוצרכו האחרונים שהבאנו לעיל לומר שבדיעבד כשר מ"מ לולא דין 'דיחוי' ואפילו, לכאורה, בהקריב אחד.⁴ ומ"מ בלא"ה צ"ע בכוונת דברי האו"ש, שכן בהלכות מעשה הקרבנות פרק ט"ז הלכה ב' כתב להקשות על תירוץ הגמ' כאן דליכא 'דיחוי' משום אין בע"ח נידחים:

4. ועדיין אפשר שהאו"ש ג"כ מפרש בסברת הרמב"ם דכל התערובת נאסרה, אלא דס"ל דהא דנאסרה כל התערובת באינו בטל אינו משום שרבנן תיקנו פסול בכל התערובת ומעתה יש בכל חד וחד פסול מחודש מדרבנן (שלפ"ז הכל אסור בגדר אחד שמעכב בכולם או אינו מעכב אף באחד מהם וכנ"ל). אלא באמת יש בזה שני עניינים: חדא הוא מה שחכמים אסרו החפצא של האיסור שנתערב, על אף הרוב. ומצד זה הוי התערובת ספק איסור אלא שדינה כדין תורה, וכמו שכי' הש"ך בסי' ק"י, בכללי הס"ס ס"ק י"ט: אין אומרים ספיקא דרבנן לקולא אם האיסור מצד עצמו ספק תורה ומצד אחר בא שהוא מדרבנן, שהרי ספק איסור שנתערב באחרים אינו בטל אע"פ שמן התורה אפילו ודאי איסור בטל אלא שחכמים אמרו שדבר חשוב אינו בטל וכן כל כיוצא ב"ב. [נר"ל דאיסור תורה דאינו בטל ברוב מדרבנן, כגון דבר חשוב, לא אמרינן בספק בעצם האיסור ספיקא דרבנן לקולא, אחר שהספק מתייחס לעצם האיסור שהוא איסור תורה, אע"פ שלמעשה אינו אסור עתה אלא מדרבנן מחמת הביטול]. הרי דדבר שאינו בטל מחמת חשיבותו דנים עליו כגדרי דין תורה (ועיין ערוה"ש ס"ק ק"ז). והשתא יש בזה עניין נוסף, דמחמת אותו פסול חשבינן לכל התערובת כספק של תורה, וכדין מחצה על מחצה, שהרי יש כאן איסור דאורייתא שאינו בטל, וכמו שכי' הפמ"ג הנ"ל ד"חז"ל נתנו עליו דין קבוע... אם כן הוה כמו תערובת חד בחד ומש"ה תערובת האחת הוא כולו איסור". ובזה יש לחלק ולומר שהדין דרבנן בחפצא הוא לעיכובא וכדין תורה. וביחס לזה הוצרכנו לומר דמקריב כולם, גם הכשרים, כדי לומר דמרצה. ואע"ג שכולם אינם כשרים למעשה אלא פסולים מדרבנן, גדר זה דקבוע - שאוסר את כל התערובת, אינו מעכב ולכן חשבינן לכולהו כשרים ביחס לאיסור עצמו שאינו בטל והוא לבד מעכב אף דיעבד, שהחמירו בו כדין תורה. ואם כן גם לאו"ש התערובת כולה אסורה אך איסורה אינו מעכב בדיעבד. ורק כשיש לחוש לאיסור שנערב מלכתחילה, בזה החמירו רבנן להעמיד דבריהם ולפסול אף דיעבד כמו שהיה הדין בפסול מן התורה אם לא היה בטל. ולכן פירש האו"ש דהורצה רק בהקריב את כולם.

אבל אי אפשר לפרש כן, שהרי האו"ש האריך לבאר דיש כאן דיחוי אע"ג דהאיסור אינו אלא מחמת חסרון ידיעה גרידא, מספק שמא פוגע באיסור. ומשמע שאין איסור בכל התערובת - ואף בגופו של ההיתר. וצ"ל דס"ל שטעמו של הרמב"ם במה שאסר התערובת השניה אינו משום שהתערובת הראשונה מקרי ודאי, וכשיטת הכס"מ בהלכות ע"ז פ"ז ה"י שכתב ליישב הא דגבי ע"ז לא הצריך הרמב"ם שלוש תערובות, שהוא חומרא בדבר שיש לו מתירין או היכא דחיישינן דלא אתי לזלזולי ביה, עיי"ש. או דמפרש כהש"ך ס"ק נ"ב הנ"ל. ויש להאריך.

שירצו מצד מה דבעינן הוקדש לקרבן, מבואר דאין ראייה מדברי האו"ש דס"ל דהפסול דרבנן מעכב מצד עצמו. וכן יש לומר בדעת רש"י הנ"ל.

וגם המבי"ט ושאר האחרונים שביארו טעם הרמב"ם דמרצה משום דבדיעבד אינו פוסל - י"ל דמפרשים דהקריב כולם ומטעם הנ"ל דמ"מ הפסול אינו קרבן כשר עד שיקדישו. ואע"פ כן הוצרכו לטעם דכשר בדיעבד, דס"ל דכל התערובת היא בגדר ודאי איסור ואם האיסור דרבנן מעכב - כל התערובת מעכבת, וכמו שנתבאר.

אבל אינו מוכרח, דמלבד מה שי"ל דס"ל שהביטול מועיל להחשיב את המתבטל כמעלת המבטל, שדנו בזה האחרונים כנ"ל, ואם כן לכל הבהמות יש דין בהמה שהוקדשה לקרבן, גם י"ל דס"ל דכיוון דמדאורייתא בטל, כל מה שלוקח (אע"פ שלא פרש מאליו) יש בו דין כל דפריש מרובא פריש ואם כן מועיל אף לעניין זה דאמרינן קרבן כשר לקח והקריב. עיין בדומה לזה בעולת שלמה לקמן פ'. ד"ה 'צלוחית שנפל', בסוף הדיבור.

שיטת הסוברים שתקנת חכמים

שהפסול אינו בטל היא אף לעיכובא

אמנם בקרן אורה בסוגיין (ד"ה 'השתא דאמור רבנן') מבואר דס"ל דהפסול שנתערב ואינו בטל מעכב אפילו דיעבד אע"ג דמדאורייתא בטל וז"ל: "השתא דאמור רבנן לא נקריב אי נקריב לא מרצי, ומסיק דס"ל בעלי חיים נדחין. ולכאורה הא עדיפא, דהא לא איתחזי כלל, דגם בשעת הקרבה באיסורו הוא עומד עדיין, ובשלמא בחטאת שנתערבה ועשאן למעלה התם שייך דיחוי לכד, דבשעת הקרבה נעשה החטאת בהכשר גמור, אלא דנדחה להקריבו לכתחילה מספק, אבל הכא הפסול שהיה קודם הקרבה עורגו הוא עליו גם בשעת הקרבה. ורש"י בהג"ה כתב

להעמיד האו"ש בהקריב כולם כי היכי דהוקרבו גם הכשרים.

על כן נראה לבאר, דמה שהצריך האו"ש הקרבת כולם, אינו מחמת הפסול המעורב, אלא משום דאי נימא דאפילו בהקריב אחד הורצה (רבדיעבד לא העמידו חכמים דבריהם ובטל האיסור כרוב) עדיין תקשי לך דאע"פ שבאמת אין איסור בהקרבה אף באותו האיסור שנתערב מעיקרא, מ"מ הרי הוא חולין בעלמא. ואף שאין איסור בהקרבתו מ"מ אין כאן בהמה שהוקדשה לקרבן ואיך ירצה בו, דהביטול לא משוויה ליה קרבן כשר אלא רק התיר האיסור שבו. ולכן לא שייך לומר הורצה אלא אם כן הקריב הכשרים ג"כ [בנדרון זה אם המתבטל קונה את מעלת המבטל האריכו האחרונים לדון ואכ"מ. ועיין עולת שלמה לקמן פ'. ד"ה 'צלוחית שנפל'] ומטעם זה הצריך האו"ש הקרבת כולם [ואין להקשות דאם כן היה לנו לשוות דיחוי כשנשחט, שהרי כיוון ששחט תו לא מצי להקדישו וכיוון שמעורב כאן חולין אינו ראוי להקרבה והוה דיחוי. זה אינו, דמ"מ לעניין האיסור דחולין בעזרה ג"כ י"ל ביטול כשנשחט].

ובזה ניחא גם דברי האו"ש בהלכות מעשה הקורבנות שם, שהקשה על דברי רבא דכיוון שאינו בטל הוי דיחוי, מכמה דוכתי דרבנן אסרו להקריב מחמת תערובת ואע"פ"כ בדיעבד הורצה ולא פסלינן משום דיחוי. ואם כן נראה דס"ל דהאיסור דרבנן כאן אינו מעכב אף דיעבד, דאם הכא מעכב דיעבד לא דמי כלל לכל הני דוכתי דהקשה מהם ששם ע"כ אינו מעכב שהרי הפסול ישנו ומאי קשיא ליה, דלמא לא החמירו רבנן לשויי דיחוי בדינם אלא היכא דמעכב (ונחת שם לחלק בדוחק באופנים אחרים ולא נקט להא דעדיפא טפי).

ולפי מה שהעלנו דבעי להקריב כולם כדי

זה כמו הוכרו לבסוף, כיון דס"ל לר"א דאחר שקרב ראש אחד יקרבו כל הראשים לכתחילה".

ובאור דבריו נראה דבתרוצו נקיט דבאמת אין איסור בכל חד וחד מן התערובת כדין האיסור שנתערב, אלא רק מדין ספק אתינן עליו. ובאמת מייירי בסוגיא בהקריב את כולם ולכן למ"ד אין בע"ח נדחין, אם עבר על הספק והקריב – הורצה. בין אם היה האיסור מלכתחילה מדאורייתא ובין אם מדרבנן, שהרי לא חל איסור בגופו. אבל למ"ד יש דיחוי בבע"ח הוי דיחוי אע"ג שאינו אלא מחמת הספק, וזהו דקמ"ל רבא - דבכה"ג דאיכא ספיקא ומקריב הוי דיחוי אע"ג דליכא פסולא בגופו [וכ"ז בדומה לדברי האו"ש הנ"ל. אלא שהאו"ש ס"ל דאף אם הוכר האיסור לבסוף הוי דיחוי והקריב א"ס"ל דבכה"ג הוי דיחוי בטעות]. וכ"כ לקמן דף ע"ח ע"א ד"ה אם לא נמלך ונתן, דבנתערבה כוס דם פסול בכוסות כשרים שפיר כתב הרמב"ם דכל הזבחים פסולין אפילו אם קרבו כל הכוסות דדווקא בבע"ח שנתערבו הוא דמרצה אי אקריב, משום דבע"ח אין נדחין, אבל שחוטין כמו כוס בכוסות וודאי נדחין ואין מרצין אפילו דיעבד.

גם במרומי שדה שהבאתי לעיל, מבואר דאינו בטל אף לעיכובא. שכתב דאם הקריב אחד, לא הורצה [ומשמע שם שהוא מצד עצם הפסול המעורב].

וכן היא שיטת החזו"א, דהפסול שאינו בטל מדרבנן, אינו מרצה אפילו דיעבד. וכתב שדווקא בכה"ג שהפסול הגורם לדיחוי הוא גופו לעיכובא, הוי דיחוי גם במילתא דרבנן. עיין חזו"א זבחים סימן י"ז ס"ק ט"ז שכתב "ויש מקום לומר דלא החמירו חכמים אלא לעניין ליקרב לכתחילה אבל אם כבשן וניידו ולקח וקרב הורצה, ולזה מסיק רבא דאינו

דאפילו הוכרו לבסוף אסורין, וזה שפיר מיקרי 'דיחוי', אבל נראה דע"כ לא כתב רש"י ז"ל כן אלא לפי דברי ההג"ה דאידיחי מדאורייתא, להכי איכא למימר דאפילו הוכרו אח"כ הוי דיחוי, אבל לפי מסקנת רש"י ז"ל דלא אידיחי אלא מדרבנן לא מסתבר למימר דלידיחי אם הוכרו לבסוף". הרי דס"ל דאע"ג דהפסול שנתערב בטל מדאורייתא, מ"מ כיוון שמדרבנן אינו בטל, אפילו בדיעבד אינו מרצה ולא גרע מדין הדיחוי. ולא תולה בהקריב כולם דבזה היה לכשרים לרצות אילולא דין 'דיחוי' [וכמו שכתב גבי חטאות שנתערבו, דבשלמא התם דבשעת הקרבה נעשה החטאת בהכשר גמור וכו']. וצריך לומר דס"ל כמו שביארנו לעיל דכל התערובת אסורה מדרבנן ולא מועיל גם בהקריב כולם לסברא שהאיסור דרבנן מעכב דיעבד [ולא דמי לחטאת שנתערבה דהתם הוא מחצה על מחצה ואסור מן התורה, כמו שכ' לקמן].

וכתב לתרץ: "צ"ל דהא מילתא גופא דאמרי רבנן לא נקריב אף על גב דמה"ת כשר הוא כל שפירש, זה מיקרי 'דיחוי', ואפילו עבר והקריב לא מרצי. וזה דווקא למאן דאמר בע"ח נדחין, אבל למ"ד אין בע"ח נדחין לא מיבעיא ההיא דמתני' דלא מידחי אלא מדרבנן דמרצי, אלא אפילו חטאת ועולה שנתערבו דמן התורה אסור להקריבן לכתחילה, מ"מ אם עבר ועשאן למעלה או למטה מחצה כשר, ולפי"ז אם הוכרו לבסוף אפילו בחטאת ועולה דבשעת תערובת נדחו מה"ת מ"מ כי הוכרו הדר איחזו, כיון דאין הדיחוי בגוף, אלא מחמת תערובות, ורבא לא חדיש אלא דהקרבה באיסור הוי בכלל 'דיחוי', ולמ"ד בע"ח נדחין לא מרצי אפילו עבר והקריב. אלא דא"כ מאי פריך והרי שחוטין כו', ואמר ר"א אם קרב הראש כו' יקרבו כולן, ואמאי לא נדחו, ולפי הנ"ל הא

"ניכבשינהו דניידי, ונימא כל דפריש מרובא פריש, אמר רבא וכו' גזירה שמא יבאו י' כהנים בבת אחת ויקרבו" שהרי על כרחך רק עתה שייך לומר בכל השוורים דין דיחוי, כיוון שאין להם תקנה. אבל אם היה מותר לכובשם לא היו נדחים וכדמוכח מעצם קושיית הגמ' דנכבשינהו. וכהמשך לזה קמ"ל רבא שאם עבר והפריש והקריב, כיוון שלא התירו תקנה לתערובת ע"י נכבשינהו אם כן חל דין דיחוי על הכל, אינו מרצה משום דהוה דיחוי. ובעניין זה פסק הרמב"ם דמרצה, לדידן דקיי"ל אין דיחוי בבע"ח]. וסבירא ליה שאע"ג שאסרו חכמים לגרום שיפרוש אחד, מ"מ אם עבר והפריש דנים עליו כהיתר משום כל דפריש. אבל בלא נכבשינהו, בעודם תערובת איסור ויש בכל שור דין איסור מבדבריהם, לכו"ע אינו מרצה.

מיהו גם בכוונת הלח"מ יש לפרש שמה שהצריך לומר דמיירי בהניד ופירש אחד מהם, אינו משום דבלא זה הרי הפסול המעורב בו פוסל אף דיעבד, אלא משום דיחוי נגע בה. והיינו דבהקריב אחד מהם הרי אותו שמקריבו כיוון שנשחט חל עליו דין דיחוי גם למ"ד אין בע"ח נידחין [וקשיא תירוץ הגמ' ופסק הרמב"ם דמרצה כיוון דקיי"ל שאין דיחוי בבע"ח, וכקושיית האו"ש הנ"ל ולא סבירא ליה הא דכתב האו"ש דאחר שחיטה בטל, וכמו שיבואר לקמן בסמוך]. ולכן העמיד הלח"מ דמיירי שפירש אחד מהם דהשתא שפיר ליכא איסור באותו שפירש וממילא לא שייך עליו כעת שנשחט דיחוי כלל. ולא שייך לאוסרו אלא משום דיחוי שהיה אסור בתערובתו, וזה ליכא אלא למ"ד יש דיחוי בבע"ח.

כן אלא גם דיעבד עשאוהו חכמים כספק ולפיכך חשיב דיחוי מדרבנן וכו' ". ולמ"ד אין דיחוי בבע"ח דמשמע דהורצה, היינו אם קרבו כולם כי היכי דקרבו ודאי הכשרים, וכמו שכ' בקדשים קמא סימן ל"ג סק"ג "ונראה דע"כ לא קאמר רבא אלא בספק פסול הנדחה גם לעניין דיעבד שהרי אחר הקרבתו הוא ג"כ בספק, אלא שאחר שהקריב כל התערובת נתברר שקרב הכשר כהלכתו, בזה ס"ל לרבא דבשעה שהוא ספק חשיב דיחוי וכו' ".

שיטת הלח"מ משנה

ובלח"מ משנה (הלכות פסוה"מ פ"ו ה"א) כ' על דברי הרמב"ם שם דאם עבר והקריב הורצה, ד"נראה דטעם זה לא שייך אלא כשיניד אותם דלא ליהוי כקבוע כדאמרן בפ' התערובות דאז ודאי אמרינן כל דפריש מרובא פריש והם מותרים. ואף על פי שמתחילה כשהן במקום הקביעות נדחו אמרינן אין בעלי חיים נדחין. אבל כשלקחן ממקום הקביעות והקריבם אז ודאי כל קבוע כמחצה על מחצה דמי ואם הקריב לא הורצה וכן מוכח שם בגמ'. ואף על פי שרבינו ז"ל סתם הדברים ולא ביאר סמך על המבין ומ"מ סתם הדברים יותר מדאי ".

ולכאורה נראה מדבריו שסובר שהאיסור להקריב משום שאין ביטול, גורם לפסול אף בדיעבד ולכן לא הורצה א"כ כבשינהו וניידו, שאז אומרים בהם 'כל דפריש מרובא פריש' [וצ"ל שמפרש מה שתלתה הגמ' הטעם דלא ירצו - משום 'דיחוי', היינו משום שמה שאמר רבא 'השתא דאמרי רבנן לא נקריב, אי נקריב לא מרצי', היינו דווקא על גבי מה שהקשו שם בגמ' קודם לכן

ב. אמאי לא הוי דיחוי לכו"ע אחר שחיטה

ידחו כולם לכו"ע, שהרי עדיין פסולים לזריקה ושחוטין קיי"ל דנדחין: "כיוון

האור שמח, כאמור, בהלכות מעשה הקרבנות כתב, שאין לומר שאחר שחיטה

חשיבי ולא בטלי. וברש"י דסתם הדברים משמע טפי דס"ל דאינו בטל לכו"ע. וודאי לדעת הרא"ש (שהבאתי בהערה ו) דגרס "אטו מגיסא אסירא" ואעפ"כ הוכיח מכאן דאין חוזר ונאסר אחר היתר כל דפריש, ע"כ לא סבירא ליה לפרש דהשתא בטל ברוב כלל. ויש להעיר בסברת הטה"ק והאו"ש, ממה שכ' הפוסקים (עיין רמב"ם הלכות מאכ"א פט"ז הי"ב וטור יו"ד סי' ק"י ס"ב) דבע"ח שנשחטו בטלים דווקא כשנשחטו בשוגג וכדין רימוני בדין שאם פיררן במזיד כדי לבטלן, הרי הם אסורים. ואם כן ה"ה כאן, דאם שחטן במזיד הרי הם פסולים. ולשון הרמב"ם שכ' "אם הקריב הורצה", משמע לכאורה בכל גווני. אמנם הרמב"ם בהלכות מאכ"א פט"ו הכ"ה כתב דדוקא את העובר וביטל קנסו, אבל לאחריהם הכל מותר ואם כן שפיר י"ל שכאן הורצה בכל גווני למביא את הקרבן. אבל עדיין לפ"ז צ"ל שאם הבעלים שחט, פסול. ושמא י"ל דקדשים שאני ולא קנסו בהם כלל.

ועכ"פ לאו כולי עלמא מודו בסברת הטה"ק והאו"ש. חדא, הלח"מ הנ"ל, אי ס"ל דבנשחט בטל כיוון שאינו בע"ח אם כן מה הוצרך להעמיד בפירש כדי להתירו. ולהדיא כתב דכשלקחן ממקום הקביעות והקריבם אז ודאי כל קבוע כמחצה על מחצה דמי וכו'.

וכן עולה מדברי הקרן אורה כאן ד"ה 'ויש לי מקום עיון', דהקשה אמאי לא הוי דיחוי לאחר שחיטה, עיי"ש.

וכן הקשה החזו"א (קדשים קמא סי' ל"ד סק"ד) "ל"ל למימר דרבא כמ"ד בע"ח נדחים וכן מתני' דאם עשאן כלן למעלה וכו' מוקי לה

שהטעם שהפסולים שנתערבו אינן בטלין ברוב הוא משום שבע"ח חשובין הן ולא בטלי, וכיון דנשחטו תו בטלה חשיבותן כמו אגוזים שנתפצצו, והוי ראויים לזריקה". ולכאורה יש להוכיח מהסוגיא כאן דאף בנשחט אינו בטל. שהקשו "ניכבשינהו דנייד, ונימא כל דפריש מרובא פריש, אמר רבא וכו' גזירה שמא יבאו י' כהנים בבת אחת ויקרבו". ופרש"י: "קא סלקא דעתך השתא דחייש לשמא אחר שיקחם אחד אחד עד ששחטו י' והם רוב, יבואו י' כהנים ויזרקו דמיהן ויקטירו אימוריהן כאחד וכו' דבשלמא כי משיך חד חד ומקריב קמא קמא איכא למימר דכל חד דקריב בהיתר מרובא פריש, ואיסורי הנאה בהני דפיישי הוא, דהווי רובא לגביה. אבל השתא דקריבי כי הדדי לא הווי הני דפיישי רובא לגבייהו". מבואר דאף כלשקח כל אחד ושחטו דנים עליו רק מדין כל דפריש ולא כבטל ברוב. דאל"כ אמאי בעינן רובא בנותר, אפילו הכל כאן, כיוון שבטל ברוב דינו ככל תערובת שאומרים בה ביטול.⁵

וראיתי בטהרת הקודש כאן על רש"י ד"ה 'אמר', דכתב ג"כ הסברא דבטל ברוב אחר שחיטה, והקשה מהסוגיא כנ"ל, ותירץ דאה"נ הא דחיישינן מצד שיקריבו כאחד היינו למאן דמוקי טעם מתניתין דלא בטל מטעם דבר שבמניין, דלטעם זה גם לאחר שחיטה אינו בטל. וכתב דלגירסא בגמ' שם (במסורת הש"ס) שדחתה "אטו מגיסא אסירא" באמת הכוונה לדחות דהא בטל ברוב (ורש"י לא גרס כן), עיי"ש. מיהו לכאורה הוא דוחק קצת לפרש כן במהלך הסוגיא שם אחר שהעלתה אליבא דרבנן הטעם דבע"ח

5. וגם במסקנת הגמ' שדחו סברא זו דבעינן רובא בנותר, אינו משום ביטול ברוב אלא משום דלא שייך לאסור אחרי שהותר כל אחד מדין כל דפריש, כמבואר ברש"י כאן ובשטמ"ק אות ג'. וכן מבואר ברא"ש חולין פ"ז סי' ל"ז.

דפריש, יש להביא סייעתא לדברי הב"י. ואם כן י"ל בדעת רבותינו האחרונים דלא תלו כאן בביטול מחמת השחיטה, דדנו אליבא דמ"ד דגם בכה"ג מקרי חתיכה הראויה להתכבד. ואפשר עוד לומר דס"ל דהכא משמע אפילו שחט במזיד וס"ל דבכה"ג אסור משום קנס אף בקדשים [ואף לאחרים וכדעת הטור בסימן צ"ט שה"ה למי שכוון לבטל האיסור בשבילן]. ועוד י"ל לדעת הסוברים כאן דלא נאמר ביטול בנשחט, דהוא חומרא בקדשים דווקא. וע"ד שכתב הבה"ז (ע"ד). לבאר הא דפסק הרמב"ם דבנתערב פסול ימותו כולם אע"ג דבגמ' שם משמע דלר"א דס"ל דאם קרב א' מן הפסולים הותרו כולם (והרמב"ם פסק כמותו), ואמאי לא נימא דה"ה במשנתנו דאם מת אחד הותרו כולם, דהיינו משום דלדין קיי"ל דעכ"פ נמאסו כולם לקודש ונשארו באיסורם. ואם כן ה"ה בהא דבטל ברוב עתה ע"י שחיטה מ"מ אמרינן ביה לא יקרב והוי דיחוי. ועיין בית הלוי ח"ב סי' ל"ד. ויש להאריך בכל זה אך אין זה מעיקר הדברים כאן. ומצינו אם כן כמה שיטות בטעם שאין הנשחט נאסר להיקרב מדין דיחוי:

כמ"ד בע"ח אינן נדחין, הא כיון שנשחטו ונמלקו הו"ל דיחוי בדם. ותירץ דלעניין דם הוי דיחוי מעיקרא שאינו דיחוי, עיי"ש.⁶ ובאמת ביטול בבע"ח שנשחטו הוא פלוגתא דקמאי. דהרשב"א בתוה"ב הארוך ב"ד ש"א (י"ג:) כתב דחתיכה שהיא גדולה יותר מדאי לא חשיבה חתיכה הראויה להתכבד שאינה בטלה ברוב. והביא ראיה מהסוגיא כאן שאמרו בע"ח חשיבי ולא בטלי, אלמא שחוט בדכוותיה, בטיל. וכ"כ הר"ן בחולין דף ל"ו: מדפי הרי"ף ד"ה 'גרסינן'. אבל הרא"ש (שם פ"ז סי' ל"ו) סובר ששחוט ג"כ מקרי ראויה להתכבד והביאו הטור יו"ד סימן ק"א. ועיין ב"י סימן ק"י ד"ה בעלי חיים שנתערבו, שכתב על דברי הטור שם שבע"ח שנשחטו בטלים, דהוא דווקא אליבא דהרשב"א דסבר דכבש שלם לא חשיב ראוי להתכבד. אבל הרא"ש פליג ע"ז וס"ל שאף שנשחטו לא בטלו מדין חתיכה הראויה להתכבד. ובב"ח שם סק"ד כתב דגם הרא"ש מודה בנשחט ועודנו מעורב בעורו וצמרו ומחוסר הפשט, דלא מקרי חהר"ל ובטל [וכן היא דעת הסמ"ק סימן רי"ד, לחלק בין הופשט ללא הופשט]. ולפי מש"כ לעיל להוכיח מהרא"ש בסוגיא דכל

6. וכן הגרעק"א הקשה על הגמ' בסוגיין "ותמהני הא מיד אחר שמלק א' למעלה נדחה זו מלהזות דשמא חטאת היא ודמה למטה, וא"כ אז נעשה דיחוי בין מליקה להזאתו וצלעי"ג" עיין שם מאי דשקו"ט בזה. ונראה אם כן דלא ס"ל דבטל. אמנם יש לדחות, ולפרש קו' הגרע"א בדומה למש"כ בטהרת הקודש בד"ה 'הא כמאן', להקשות אהא דהמשנה בקינין דחטאת שנתערבה בעולה אמאי אינו דיחוי אחר מליקה, הא אין לומר ביטול ברוב דהמשנה קאי נמי אנתערבו מחצה במחצה עיי"ש מה שכתב לתרץ. ולהאור שמח בהלכות מעה"ק שם לא קשיא, דבלא"ה כתב דאפשר ליישב הסוגיא דאינו דיחוי משום דעבד נכבשינהו דניידי. אכן הגרעק"א לא ניחא ליה בכל זה ולכן מקשי. אבל אה"נ דברוב היתר מודה דהוי ביטול אחר שחיטה. ואדרבא, עפ"י מיושב הא דהגרעק"א כתב לתרץ שם דאע"ג דהוי דיחוי אחר מליקה, מ"מ כשר מדין אם עלו לא ירדו. אלא שהקשה דאע"פ שאמרנו אם עלו לא ירדו, מ"מ אין הקורבן כשר ואינו מרצה, עיי"ש. ולכאורה היה יכול לומר בפשטות דהתם הקילו טפי כיוון שאינו אלא דיחוי מדרבנן שהרי מדאורייתא בטל ברוב. אבל אי נימא דליכא התם ביטול ברוב א"ש דהוי דיחוי מדאורייתא.

שאחרי שנשחט הרי הוא בטל ברוב.
ג. החזו"א מבאר דבכה"ג דמאחר שדנים על הדם הרי"ז דיחוי מעיקרא דקי"ל שאינו דיחוי.

א. הלח"מ העמיד הדין דמיירי דמתקיים בו הדין של כל דפריש מרובא פריש ומועיל זה להתירו אע"ג דלכתחילה אסרו חכמים לגרום כל דפריש.
ב. הטהרת הקודש והאו"ש שכתבו הטעם

ג. לא הורצה מדאורייתא או מדרבנן

ממעטינן לה ואמרינן פרט לזו שמחוללת ועומדת. ויש לנו הרבה כיוצא בזה כגון הבא ביאות אסורות מדרבנן דאין המים בודקים את אשתו ומייתינן לה מדכתיב ונקה האיש מעון וכן גבי אונס ומפתה אמרי' שאם היתה אסורה עליו מדרבנן שאינו נושאה משום דכתיב ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו וכו'". ומסיק שם המשנה למלך: "שוב ראיתי לרבינו בפ"ב מהלכות גניבה דין ח' שכתב השוחט כו' אף על פי שחולין שנשחטו בעזרה אסורים בהנאה הואיל ואיסורם מדבריהם ה"ז חייב לשלם תשלומי ד' וה'". הרי שאם היה איסורו מן התורה היה פטור משום דלא הוה קרינן ביה וטבחו ועכשיו שאיסורו מדרבנן לא ממעטינן ליה מקרא דוטבחו. מכאן יש ללמוד דמי שאכל תרומה טמאה מדרבנן דחייב כרת ולא ממעטינן ליה מקרא דכי יחלוהו כיון שאין טומאתו כי אם מדרבנן". ועיי"ש מה שציין בזה עוד. ובשער המלך על הרמב"ם הלכות לולב פ"ח ה"י מסיק שהוא פלוגתא דתנאי גבי סוכה דבעינן ראויה לשיבעה ימים וקיי"ל בזה דאף מדרבנן מקרי אינו ראוי, עיי"ש. ויש הרבה להאריך בזה.

ומ"מ לא מצאתי מי שיאמר שדין הדיחוי כאן הוא מן התורה, אלא אדרבא, מבואר בראשונים ובאחרונים שתפסו בפשטות שהדיחוי כאן אינו אלא מדרבנן, וכדלקמן. וע"ע פנים מאירות בסוגיין ד"ה והרי שחוטין וקרן אורה ד"ה השתא. ובשטמ"ק דף ע"ג: אות ו' הקשה כנ"ל איך

בראש הדברים לעיל ביארנו, שפסול שנתערב בזבחים כשרים, מדין תורה מותרים כולם שהרי האיסור בטל ברוב. אלא דמדרבנן אין ביטול לבע"ח. ואם כן מסתמא י"ל שדין הדיחוי בסוגיא גם הוא אינו אלא מדרבנן, שהרי מדאורייתא הכל מותר וראוי להקרבה.

ומעתה יש לתמוה איך פוסלים חכמים את הקרבן הכשר ומצריכים להביא קרבן אחר, והרי מדאורייתא הורצה לו בקרבן הראשון ויצא בו ידי חובתו, וכשמביא קרבן אחר הרי הוא מביא חולין בעזרה. וכיוצ"ב איתא בגמ' ביבמות דף צ. גבי דם שנטמא, שהדין בברייתא שאם זרקו בשוגג הורצה ובמיד לא הורצה. והקשתה הגמ' שם "והא הכא דמדאורייתא ארצויי מרצה, דתניא על מה הציץ מרצה וכו', ואמרי רבנן לא הורצה וקא הדר מעייל חולין לעזרה. אמר רבי יוסי בר חנינא מאי לא הורצה דקאמר – להתיר בשר באכילה, אבל בעלים נתכפרו בו". אמנם לכאורה יש מקום לדון ולומר דבמילתא דבעינן "ראוי", גם היכא דאין פסולו אלא מדרבנן סו"ס אינו ראוי מקרי ובכה"ג מועיל דרבנן לדאורייתא ואם כן יש לומר דחשיב דיחוי מן התורה.

ושורש הדברים בדברי המשנה למלך הלכות תרומה פ"ז ה"א שכתב: "ויש להסתפק במי שאכל תרומה טמאה מדרבנן אי חייב מיתה בידי שמים מי אמרי' כיון דתרומה זו טהורה מן התורה שפיר קרינן ביה ומתו בו כי יחלוהו או דלמא אף שטומאתה מדרבנן

פוסלים חכמים את הקרבן ומחייבים להביא קרבן אחר בשעה שהראשון הורצה מה"ת, וז"ל:

"תימה לה"ר שמואל וכי יש כח ביד חכמים לעקור דבר מדאורייתא בקום עשה, דהא קמייתי חולין בעזרה ואידך קרבן שיביא כיוון דמדאורייתא נתכפר בקרבן של תערוכת שהקריב כבר. דהכי פריך בפרק האשה רבה (יבמות ז.) גבי דם שנטמא וזרקו במזיד לא הורצה. ופריך וכי יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה. ומשני מאי לא הורצה – באכילה, הבשר, דאינה נאכלת. אבל בעלים נתכפרו.

והכא ליכא למימר הכי דע"כ דלא מרצה דקאמר היינו לעניין כפרה וצריך להביא קרבן אחר כדפריך בסמוך מההיא דקינין דקתני מחצה כשר וע"כ האי כשר לאו לעניין אכילת בשר קאמר דהא לא ידע איזה עולה ואיזה חטאת, ועולה אינה נאכלת. אלא לעניין כפרה קאמר והדרא קושיא לדוכתיה.⁷

ותירץ הר"י אהיו, דכשיביא קרבן אחר, מתנה - אם היה מחוייב עולה [כשיביא עולה] אחרת מתנה [אם אינו מחוייב תהיה] נדבה. ואפילו היה מחוייב חטאת שאינה באה בנדבה, יביא חטאת העוף הבאה על הספק. וקשה וכו'.

לכך נראה להר"ר מנוח דכיוון שבא הפסול קודם שחיטה, הפקר ב"ד הפקר ואפקעוהו רבנן לממוניה מיניה. ואם כן אינו מתכפר בו כיוון שאינו שלו ואינו עוקר כלל דבר מן התורה. וכה"ג אמרינן בהניזקין (גיטין נה:) גבי חטאת גזולה למ"ד יאוש קנה⁸, דאפקעוהו רבנן ממוניה מיניה ויביא אחרת ולא הוא חולין בעזרה משום דהפקר ב"ד הפקר. אבל גבי ההיא דבמזיד לא הורצה, לא שייך הפקר ב"ד הפקר לאחר שנשחט בהכשר והפקעתם בשעת שחיטה".

והנה מה שכו' השטמ"ק בשם רבינו מנוח דכה"ג אמרינן בגיטין גבי חטאת גזולה דאע"ג דמדאורייתא קנויה לו ומכפרת, מ"מ אפקעוהו רבנן ממוניה וכו', צ"ל בכוננתו שגם שם יש לבאר כן [והיינו שגם שם משמע מסתימת הגמ' שבכל עניין לא מרצה, לעומת הגמ' ביבמות שהקשתה איך עוקרים חכמים דבר מן התורה. ולכן צ"ל שבסתמא ניחא לן למימר דלא יצא שהרי הפקר ב"ד הפקר. וביבמות שלא שייך לומר הפקר כיוון שמדובר אחר שחיטה, כמו שמבאר הרבינו מנוח בסוף דבריו, בזה הקשתה הגמ' וכי יש ביד חכמים וכו'] דבגמ' שם לא מבואר אלא רק עצם הדין שחטאת גזולה אינה מכפרת. ובאמת התוס' שם ד"ה הקשו איך הצריכו חכמים קרבן אחר, ולא תירצו מטעם

7. ועיין הגהות מצפה איתן בסוף המסכת שכו' לבאר כן דלא מרצה הכא היינו להתיר הבשר באכילה אבל בעלים נתכפרו כהא דיבמות ולא נדרש שם לקושית השטמ"ק. ויש לומר דראיית השטמ"ק מקינין שנתערבו אפשר לדחות דהתם מיירי במחצה על מחצה וליכא רוב, וכמו שהבאתי לעיל הערה ו, וכן משמע בקרן אורה בדבריו שהובאו לעיל. ואם כן שם הדיחוי הוא מה"ת ולכן למ"ד יש דיחוי בבע"ח אינו מרצה כלל. משא"כ בדאיכא רוב ובטל מן התורה ואין הדיחוי אלא מדרבנן כהא דכל הזבחים שנתערבו, אינו מרצה שאמרו הוא רק לעניין אכילה. ובדעת השטמ"ק י"ל דבסוגיא משמע דגם באחת בריבוא אמרה המשנה, עיי"ש ודו"ק.

8. בשטמ"ק לפנינו הגיהו והוסיפו בסוגריים מרובעים תיבת "לא" לפני המילה "קנה", והנכון כמו שהוא ללא תיקון.

בעינן לומר דדווקא נודעה לפני שחיטה הוא דאינה מכפרת. ובמה משמע כן במשנה וברמב"ם יותר מפרוש התוס'. ושם י"ל דפי' התוס' נוגע לעיקר הדין במשנה (וברמב"ם), דאינה מכפרת היינו דאין מכפרים בה ואין זורקים דמה על המזבח. וזה דחוק בלשון המשנה ובוודאי ברמב"ם. אבל לרבינו מנוח באמת אינה מכפרת גם בדיעבד, כפשט הלשון, אלא דבעינן לאוקמה בנודע לפני שחיטה, וזה שפיר משמע. דנודעה לרבים משמע בעלמא ומעיקרא, ובסתמא לא מיירי שנודע לפתע אחרי שחיטה. אבל אם כן, היה עכ"פ למהר"י קורקוס לפרש התנאי הזה דנודע לפני שחיטה.

ונראה יותר לבאר דהמהר"י קורקוס סבירא ליה שגם בנודע אחר שחיטה אמרינן הפקר ב"ד הפקר. דאע"ג דאחר שחיטה הרי הוא כבר קודשי מזבח ולא שייך עתה להפקירו, מ"מ יש לנו לומר שהפקר ב"ד חל למפרע על הזמן שהיה עוד ברשות הבעלים. וכמו שמצינו ביבמות דף צ: גבי גט שביטלו בפני שליח דאינו מבוטל דאפקעינהו רבנן לקדושיה מיניה. ופרש"י שם ד"ה ואפקעינהו, דשוינהו למעות קידושין מתנה למפרע דהפקר ב"ד הפקר, עכ"ל. וכן אמרו בכתובות ג. גבי אונס בגט, ובארו שם התוס' ד"ה 'תינח', דהפקר ב"ד הפקר והווי מעות הקדושין מתנה. ודווקא בסוגיא ביבמות גבי ציץ שלא תירצה הגמ' משום הפקר ב"ד, יש לומר שאם נשחט לא שייך יותר לומר הפקר, כמו שביאר הרבינו מנוח. והיינו משום דאע"ג דאמרינן הפקר ב"ד הפקר, מ"מ לא שייך לומר כן בסתם בלא שהבעלים עשה שלא כדין, וכמו שכ' התוס' ביבמות צ. ד"ה אזיל, גבי תשלומי תרומה, עיי"ש. [וכן בסוגיא בכתובות שם כתב בשטמ"ק בשם התור"פ דלא אמרינן שם הפקר ב"ד, דלא שייך בלא טעם וסברא ושגם בדעת

הפקר ב"ד, אלא פירשו שאינה מכפרת שאמרו שם היינו שלא יזרוק את דמה, אבל אה"נ שאם זרק הורצה בדיעבד.

ולשיטת התוס' עדיין קשה בסוגיין דאמר רבא דאפילו עבר והקריב, אינו מרצה. אמנם י"ל דהתוס' אינם חולקים על סברת רבינו מנוח, אבל לא פירשו כמותו בגיטין שם משום דלרבינו מנוח הרי צריך שיהיה ההפקר קודם שחיטה וכמו שביאר הטעם לזה שביבמות לא תירצה הגמ' דהפקר ב"ד הפקר, דהוא משום דהתם הנדון הוא לאחר שחיטה ולא שייך הפקר ב"ד אחר שחיטה [וטעמו נ"פ משום דאחר שחיטה הרי הוא קדשי מזבח ואינו ממון בעלים ולא שייך הפקירו]. ואם כן בנדון דגיטין, אם נרצה לומר שהטעם שאינה מכפרת הוא משום הפקר ב"ד, צ"ל שמ"ש נודעה אינה מכפרת היינו נודעה לפני שחיטה, ואז אינה מרצה אפילו כשכבר זרק.

והתוס' לא משמע להו כן, דמה עניין זמן השחיטה שם, הא מיירי במכפרת והיינו מעשה כפרה ונתינה על המזבח ואם כן זמן ה"נודעה" מתייחס לזה. ולכן העדיפו לתרץ דמיירי דלא זרק עדיין, שבזה עוסקת המשנה. וכמו שכ' במהר"ם שיף שם, שמכפרת ואינה מכפרת במשנה משמעותו עשיית מעשה הכפרה.

וצ"ע במהר"י קורקוס הלכות איסורי מזבח (פ"ה ה"ז) שכתב על תירוץ התוס' שהוא דחוק, דמתני' סתמא קתני. ואח"כ הביא בשם יש מי שתירץ, דמשום הפקר באו לה, דהפקר ב"ד הפקר וכו'. והיינו כתירוץ רבינו מנוח. ומשמע דניחא לו טפי בתירוץ זה ומבאר בכך דעת הרמב"ם שם שכתב בסתמא "אם נודעה לרבים אינה מכפרת" ולא חילק בין קודם זריקה לאחריה (וכ"כ הרדב"ז שם, דברמב"ם לא משמע כחילוק התוס'). ולאמור לעיל, אדרבא, לתירוץ רבינו מנוח

להו הסברא לתלות בהפקר ב"ד כלל ואם כן צ"ע איך יבארו הסוגיא דידן. ויש לומר דס"ל כתירוץ ר"י בשטמ"ק, דהקרבן האחר שמביא מביאו בנדבה או חטאת העוף הבאה על הספק. וכן כתב מסברא בחזו"א (קדשים קמא סי' ל"ג ס"ק ג') "דנראה דהא דקאמר רבא דבדיעבד אינם מרצים היינו שחייב להביא קרבן אחר אם הוא מקורבנות הבאים בנדר ובנדבה אבל לא להקל להביא ספק חולין בעזרה, דמדאורייתא לא נידחו כלל".

[והרדב"ז שם כתב בסוף דבריו לתרוץ דבכה"ג מקרי שב ואל תעשה, דהרי לא אמרו חכמים אלא דאינו מרצה ולפי"ז גם כאן יש לבאר כן. אבל צ"ב מאיזה צד אמרו דאינו מרצה וכן צ"ע מהגמ' ביבמות הנ"ל דהקשתה וכי יש כח ביד חכמים וכו'. ולתירוץ הרדב"ז מאי קשיא לי. וצ"ע].

התוס' י"ל דכיוון דכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש, לכן שייך לומר הפקר ב"ד הפקר ואינו הפקר בלא טעם וסברא, ושכן מבואר בתוס' הרא"ש. עיי"ש באריכות].

ובנדון דציץ אין שום טעם להפקיר ממונו לפני שחיטה שאין כל חסרון בו ובקורבנו באותה שעה. שאין הפגם אלא אחר שחיטה שנשטמא הדם ונזרק במזיד. ואם כן אין שום צד להחל הפקר על הזמן שלפני השחיטה. ולכן לא תלתה הגמ' בזה.

אבל בהא דגיטין דמיירי במביא להקריב קרבן גזול (וכן בסוגיא דידן שמביא להקריב מן התערוכת האסורה), שפיר י"ל הפקר ב"ד על הזמן שלפני שחיטה, שהרי שלא כדין עבד, בין אם נודע לפני שחיטה ובין אם נודע לאחר שחיטה. כן יש לומר בדעת הרבינו מנוח, וא"ש דברי המהר"י קורקוס. אמנם לפ"ז שוב יוצא שהתוס' בגיטין לית